

tions 6. libri de grat. Chr. Ordo postulat, inquit, ut jam de concordia gratie istius medicinalis, & liberi arbitrii paulo accuratius disseramus; atqui hæc libertas non est libertas genericæ, & abstractæ sumpta, sed libertas hominis in hoc statu requisita ad bene vel male agendum: ergo. 3. Certum est, Jansenium agere de libertate, quam negabant Manichæi, & quam plus æquo extollebant Pelagianî, ut patet ex toto ejus opere; atqui iterum hæc libertas non erat libertas in communi, & in abstracto sumpta, sed libertas hominis victoris, in ordine ad meritum vel demeritum: ergo. 4. Plusquam absolum foret, Jansenium tot annos (18) & tot volumina impendisse in explicanda unius libertatis abstractæ sumptæ notionē, quæ vix aut ne vix ad ejus institutum conducit, & tacuisse de libertate hominis victoris, ex qua ejus meritum, & demeritum, salus, & damnatio pendet, de qua erat potissimum quaestio, & de qua ipsemet Jansenius (N. B.) primis verbis primi capitis primi libri de grat. Chr. declarat se in toto opere per decem libros integros acturum; sic enim caput istud primum primi libri, & totius operis inchoat: *De libertate arbitrii voluntatis, seu reparatione libertatis ejus acturis, potissimum sese offert difficultas, de causis liberationis ejus.* Ubi palam est, ipsum loqui de libertate hominis, ut est in statu nature lapsæ, & vulneratæ. Cæterum, qui dicitis meis fidem detractat, propriis oculis experimentum faciat; & non dubito, quin miraretur, sicut ego miratus sum, quâ falsum, quâm inane, quâm miserum sit istud effugium, quo Janseniani suum Auctorem ab errore damnato vindicare nituntur. At de hoc plusquam satis, ad alia proposita pergamus.

Prob. 2. pars Minoris. Jansenius c. 14. & 15. l. 7. de grat. Christ. contendit, indifferentiam exercitii seu contradictionis non esse necessariam libertati arbitrii in hoc statu nature lapsæ: Cum enim c. 13. dixisset: *Potest putari, quod indifferentia exercitii, hoc est, agendi, & non agendi sub qua comprehenditur etiam indifferentia eligendi hoc vel illud ad libertatem necessariam sit, c. 14. sequenti affigit hunc titulum: Afferuntur quatuor absurda, quæ ex necessitate talis indifferentie contradictionis sequuntur; & caput sic orditur: Et tamē, si non est alia libertas vera voluntatis, quam agendi, & non agendi... gravissima absurda evitari nequeunt, quibus non solum tota Doctrina S. Aug. funditus concutitur, sed etiam sensus Christianæ pietatis læditur, & communis offenditur.* Duo prima absurda, quæ dicit sequi ex illa indifferentia contradictionis, si sit necessaria libertas, sunt, quod operatio tam gratiæ, quam concupiscentiæ ex diametro repugnaret arbitrii libertati, quia nempe juxta Jansenium voluntas nostra ligatur, & vinculatur alternatim operatione gratiæ, & concupiscentiæ, per quod destruitur indifferentia contradictionis, ut vidimus supra, & hic iterum repetit Jansenius: *Facit autem hoc, inquit, gratia* (scilicet non consentire concupiscentiæ) *fortiter affigendo affectum ipsi justitie, ne deorsum cadat, & itaque non aliter nisi celestis delectationis vehementia, quasi suavis, & amoroso vinculo.* Et infra: *Ita posse augeri motum trullantem cupiditatis, ut non possit ei indifferentiæ libertatis nisi amplius repugnari, sine sane doctrine violatione negari nequit.* Neque hic dicere possunt Defensores Jansenii, ipsum loqui de libertate abstractæ sumpta, & non de libertate hominis in hoc statu nature lapsæ, siquidem loquitur de libertate, qualis est sub gratiæ, & concupiscentiæ in homine lapsæ ad bene vel male agendum.

Prob. 3. pars Min. Jansenius l. 3. de grat. Christ. c. 20. videtur initio capituli agnoscere in homine lapsæ potentiam peccandi sub gratiæ, & potentiam non peccandi sub concupiscentiæ in sensu diviso, non in sensu composito, quem explicat, sicut explicat ipsi Thomistæ, sic nempe ut sub gratiæ maneat potentia peccandi, non tamē conjungendi peccatum cum gratiæ. Similiter de potentia non peccandi sub concupiscentiæ, ita ut hic sistendo, crederes ipsum genuinum Thomistam. At statim larva detrahitur, dum in sequentibus explicat, se per potentiam bene vel male agendi remanentem sub gratiæ vel concupiscentiæ victriæ, nihil aliud intelligere, quam meram flexibilitatem, seu mutabilitatem voluntatis ab una ad alteram necessitatem. Ipsum audiamus: *Hoc est igitur, inquit cit. 20. p. 367. D. quod S. Aug. tradit, quando toties docet concupiscentiam, & ignorantiam, per quam nunc omnia peccata committuntur, non auferri ex nobis, quamdium in hac mortali vita versamur. Hinc fit enim, quod in nobis non solum ipsa potentia voluntatis, qua de se ad malum flexibilis est, sed etiam pondus ad peccandum remanet, quod est peccandi potestas perfectissima. Quæ tamen non solum adest inestque voluntati, quamdum gratiæ delectatione caret, sed etiam quamdum intima ejus suavitate efficaciter trahitur... Hoc ergo modo sentit Aug. & Prosper sub gratiæ manere peccandi potestatem, quia præter naturalem flexibilitatem ad malum, manet etiam concupiscentiæ, per cujus tentationes animus motari potest... Quemadmodum igitur qui sub gratiæ ad opus bonum determinante operatur, simul etiam peccare potest; ita quoque e contrario, qui ista gratiæ destituitur, sive fidelis, sive infidelis, & peccandi tentationibus quantum potest bene facere: non quidem quasi*

semper etiam ante susceptam Christi; aut Dei fidem, gratiæ ad non peccandum sufficienter ministratur. Sed quia, quantumcumque ad peccandum peccati voluptate, hoc est, voluntatis infirmitate trahatur, manet in arbitrio non solum fides, & habitus boni in fidelibus, sed in infidelibus etiam illa saltem naturalis flexibilitas, seu capacitas, qua liberum arbitrium credere, sperare, ac Deum diligere potest. Et infra. p. 368. 2. eol. C. *Si desit gratia, quæ voluntatem peccato inhiantem flectat in bonum, potestas illa benefaciendi effectu suo cassata remanebit, nec tamē qualiscumque potestas benefaciendi esse desinet, qua sub peccandi, & non credendi delectatione ac determinatione constituiti, possunt credere, & benefacere: hoc enim in eorum natura liberi arbitrii constitutum est, & quamdium hic vivitur, mutari in utrumlibet partem potest.*

Deinde ibidem docet, per delectationem, sive gratiæ, sive concupiscentiæ, non dari potentiam proximam, & expeditam bene vel male agendi, antequam ipsa voluntas actu velit, sed tantum postquam vult, & quia vult, neque dari omnibus gratiam, sine qua non, seu sufficientem, qua possunt expeditè velle bonum. Huc accedit, inquit pag. 369. 2. col. A. *quod hujusmodi pondus delectationum, quibus efficitur ut voluntas rationalis actu velit bonum aut malum, non tam posse aliquod face-re, quam velle tribuant; & idèd consequenter posse, quia tribuunt velle; quo fit, ut etiam tunc, cum jam pondus malorum cupiditatum, ac delectationum ad peccandum trahitur, merito voluntas magis, quam potestas, ideoque potestas quia voluntas, deesse censeatur. Delectatio quippe... ipsum velle dando etiam posse largitur.* Hanc autem potestatem in ipsa collatione mutationis seu bonæ voluntatis esse sitam (tradit Aug.)... Cum enim potestas illa proxima bene volendi hoc ipso amissa sit, quod illud voluntatis imperium ac motus, quo se ipsam volebat voluntas, cum gratiæ sine qua non, ad bonum, profert ei videtur, flectere, & non flectere per introductæ concupiscentiæ delectationem captivum sit, & miserabili servitute depressum, ita ut nihil ei liceat nisi terrenis delectationibus trullantibus consentire. Non aliter quoque redditur, nisi ex illa captivitate per victriæ delectationis celestis infusione sibi consensum vindicantis, eruat; quæ, sicut hoc ipso bona voluntas, ita etiam bene agendi potestas redditur. Nam ista victriæ delectatio, sicut hoc ipso quo datur, e captivitate consensum eruit; ita hoc ipso semper cum bona voluntate, & potestate conjuncta est. Velle ergo dat posse &c... Hæc ergo firmitas ardore voluntatis male, vehementi delectatione concupiscentiarum adjuncta, & inclinata, parit beneficiendi impotentiam, quam sola voluntas superare non potest, quia velle non potest; idque idèd, quia fortiter stabiliterque non vult; cum qua tamen, quia manet facultas liberi arbitrii interna, & flexibilis benefaciendi, mala voluntas propter causam jam dictam, rea est; quomodo nulla detur ei gratiæ, & habet quædam ad contrarium indifferentiam, quamdium in hac vita vivitur, ratione cujus, si Spiritus S. Aspaverit bonam voluntatem seu velle, quod petulantè amissum est, iterum suscipere potest.

Ex quibus solo clarior est, Jansenium non aliam potentiam bene vel male agendi in homine lapsæ agnoscere, antequam bene vel male agat, quam flexibilitatem voluntatis in bonum, vel malum sub alternante captivitate gratiæ, & concupiscentiæ, quibus ligatur; deesse quoque gratiam, qua conferatur potentia expedita bene agendi, nisi dum voluntas actu vult, & agit, quia velle dat posse, & posse sequitur velle, siquo nullam esse veram, & expeditam potentiam separatam ab actu. Ex his omnibus probationibus facile solvet, quæ obijciunt Janseniani in defensionem Jansenii. Undè breviter

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Jansenius admittit passim in homine lapsæ liberum arbitrium: ergo R. D. Ant. Jansenius admittit in homine lapsæ liberum arbitrium, nomine dumtaxat, C. Ant. Re, N. Ant. Quia reponit liberum arbitrium hominis lapsi in solo voluntario cum perfecta advertentia rationis, quam male vocat deliberationem rationis, sive in immunitate a coactione, & a necessitate immutabili; non a necessitate mutabili, ut dicitur est.

Ins. 1. Jansenius admittit in homine lapsæ indifferentiam contrarietatis, & contradictionis: ergo admittit re liberum arbitrium. Prob. Ant. l. 6. de grat. Christ. c. 34. Cum sibi opposisset ex Scriptura, & Patribus, hominem habere libertatem, & indifferentiam ad bonum, & malum, concedit id esse verum de libertate, quoad statum hominis lapsi, non verò de libertate secundum se, & generaliter sumpta: Inter actum quippe liberum, inquit, & statum libertatis magna est differentia. Undè concludit: *Hominum victorum non solum coactionis expertem esse libertatem, sed etiam necessitatis immutabilis voluntaria, hoc est eam ad utrumque indifferentem esse, cum Scripturis, Aug. & Patribus, & Catholica fide satemur libenter.* Et l. 8. c. 20. *Liberum arbitrium, inquit, aut gratiam, quemadmodum etiam sub gratiæ indifferentiam contradictionis habet; ita videlicet, ut, quibus-*

-cum-

cumque positus, quæ ad agendum bonum, aut malum requisita sunt, possit liberum arbitrium in hac vita facere bonum, & malum, facere alterutrum, & non facere: ergo.

R. D. Ant. Admittit in homine lapsæ indifferentiam contrarietatis, & contradictionis, quæ sit vera potentia activa, & expedita ad agendum bonum, vel malum, ad agendum, & non agendum, N. Ant. quæ nihil sit aliud, quam mera flexibilitas in bonum, & malum per delectationem gratiæ, & concupiscentiæ, alternatim voluntatem captivantis, & necessitantis, C. Ant. Patet ex dicitis: idque apertè indicant verba objectionis, in quibus dicit Jansenius, libertatem hominis victoris esse expertem necessitatis immutabilis, qualis scilicet necessitas est in Deo, Beatis, & damnatis. Igitur juxta Jansenium libertas essentialis, & secundum se sita est in solo spontaneo, seu voluntario rationali quantumvis necessario; & hæc libertas reperitur in omni statu, sufficiente ex se ad meritum, vel demeritum; undè, si Beati non mereantur, & damnati non demereantur, non est ad defectum sufficientis libertatis, sed quia sunt in termino. Neque enim, inquit Jansenius cit. c. 34. *quisquam spero, ita desperavit, ut hominem etiam victorem libertatem antiserium putaret, si liber-ritate, & liberatrice charitate in humanum liberaretur, & firmaretur arbitrium, ut, quod in Beatis jam in præmium retributum est, in hac vita constituit amplius jam peccare non possent.* Ex alio igitur capite, quam ex natura libertatis oritur indifferentia ad agendum, & non agendum, itemque ad bonum, & malum. Et infra: *Liberum arbitrium in omnibus sive beatis, sive damnatis, sive victoribus... uniformem libertatis rationem, obtinet, etsi differens statum.* Differentias autem, seu differentia status in eo sita est, juxta Jansenium, quod Beati sint inviolabiliter necessitati in bonum, damnati in malum; victores autem sint variabiliter necessitati modo in bonum per gratiam, modo in malum per concupiscentiam.

Ins. 2. Jansenius l. 8. de grat. Christ. c. 20. apertè agnoscit potentiam peccandi sub gratiæ efficaci, & potentiam non peccandi sub concupiscentiæ; in sensu diviso, non in sensu composito, eo prorsus modo quo ipsi Thomistæ explicant sensum divivum, & compositum: ergo R. ut ante, D. Ant. Et sumit potentiam peccandi sub gratiæ, & potentiam non peccandi sub concupiscentiæ, sicut Thomistæ, scilicet pro vera potentia activa, & expedita peccandi, & non peccandi, N. Ant. & sumit potentiam peccandi, vel non peccandi pro mera flexibilitate ab una ad aliam necessitatem, C. Ant. Solutio patet ex dicitis.

Ins. 3. Jansenius admittit, dari sub concupiscentiæ parvas gratias, quæ dant posse saltem remotum, sicut gratiæ sufficientes Thomistæ: ergo R. D. Ant. Admittit, dari sub concupiscentiæ parvas gratias, quæ dant posse absolutum, & præcisæ concupiscentiæ superiori, C. Ant. Quæ dant posse relativum ad præsentem concupiscentiam superiorem, N. Ant. Patet ex dicitis de systemate duplicis delectationis prob. 3. & quia, ut modo dicebam, juxta ipsum Jansenium, posse sequitur velle, quia velle dat posse. Vel aliter, D. Ant. Parvæ gratiæ Jansenii dant posse ligatum, & vinculatum, C. Expeditum, N. In idem redit.

Ins. 4. Necessitas, quam Jansenius admittit cum libertate, est moralis tantum, hæc autem necessitas non repugnat libertati: ergo R. Jansenianus non convenire inter se, quo nomine sit vocanda ista necessitas orta ex superiori delectatione, an physica, an moralis. Qui tenacius præcipiis Jansenii inhaeret, candidè fatentur esse physicam: alii molliori vocabulo, ad declinandam inviviam destructæ libertatis, vocant moralium. Sed dicatur physica, vel moralis, perinde est; & hoc ipso enim quo talis est, quam voluntas non possit in his circumstantiis relative, & expeditè vincere, permittit libertatem necessariam ad merendum, vel demerendum.

Ins. 5. Jansenius admittit indifferentiam judicii; atqui, stante indifferentia judicii, voluntas non potest necessitari, ut diximus supra: ergo R. Aliquis negare Majorem; quia inquant per judicium indifferens non intelligitur tantum advertentia intellectus, qua variae rationes boni, & mali in objecto

apprehenditur, sed judicium proponens objectum non necessario amandum, aut fugiendum, sed ut indifferenter ad utrumlibet eligibile. Hujusmodi autem judicium non formatum in systemate Jansenii, juxta quem l. 6. de grat. Christ. c. 35. p. 303. col. 1. B. *indelibere delectationis vinculo voluntas... in objectum amandum figitur, illo eodem nequitur, & ita alligatur, ut neque ad momentum abruptum, aut diverti velit.* R. 2. Data Maj. Jansenium non secus ac Calvinum errasse, non solum contra fidem, sed etiam contra rationem (idque non est Jansenio infrequens), dum existimavit voluntatem non pendere a judicio rationis, sed eam, & stante indifferentia judicii, posse necessitari, &posito determinato, & immutabili judicio manere liberam. In hoc autem errore versatum fuisse Jansenium, constat ex l. 4. de grat. Christ. c. 8. p. 181. col. 1. & 2. E. ubi docet, impotentiam peccandi in Beatis non nasci ex clara Dei visione, sed illa stante eos posse peccare.

Ins. 6. Jansenius sæpe docet, voluntatem hominis cuiuscumque gratiæ, vel concupiscentiæ posse resistere, si velit: ergo R. D. Ant. Jansenius docet, voluntatem cuiuscumque gratiæ, vel concupiscentiæ posse resistere si velit, sic tamen ut non possit velle, C. Sic, ut possit velle, N. Ità pariter docet Jansenius l. 6. de grat. Christ. c. 35. *Beatos charitate perfecta dominante posse suam voluntatem mutare, si velint: velle autem non possunt.* Plures alias similes æquivocationes ex sæpè dicitis facile expedit, ideoque illis supersedat.

Obj. 2. Sensus damnatus tertie Propositionis non est sensus Jansenii: ergo Jansenius non docuit tertiam propositionem damnatam. Prob. Ant. Sensus damnatus tertie Propositionis est non requiri ad merendum, vel demerendum in hoc statu nature lapsæ libertatem a necessitate absoluta fixa, & immutabili, qualis est in Beatis, neque a necessitate, quæ dicitur involuntaria, & quæ præcedit advertentiam rationis, ut in motibus primopriis; atqui hunc sensum nunquam docuit Jansenius, sed prorsus contrarium: ergo R. N. Ant. Ad Prob. N. Sensus quippe damnatus tertie Propositionis est sensus ejus obivus, & quem verba præ se ferunt. Ità declaraverunt Innocentius XII. & Clemens XI. neque unquam Ecclesia sive propositionem, sive librum damnat nisi in sensu ejus obivio. Sensus autem obivus tertie Propositionis, & quem verba præ se ferunt, non est is, qui assignatur in objectione, ut patet, sed iste: ad merendum, vel demerendum in statu nature lapsæ non requiritur libertas a qualicumque vera, & propriè dicta necessitate, modo absit coactio. At Jansenium docuisse ad merendum, vel demerendum in statu nature lapsæ non requiri libertatem a necessitate variabili, relativa, & ur vocant, voluntaria (quæ necessitas est vera, & propriè dicta, utpotè invivibilis in præsentibus circumstantiis), sed sufficere libertatem a coactione, constat ex dicitis. Ità quoque passim docent ejus defensores, quamvis innumeris propè cavillationibus, & involucris suam mentem quandoque obvolvunt, ut se Ecclesie censuris subducant.

Ex dicitis in hac Digressione, & in tota Dissertatione colligēs, Jansenium non esse phantasma, neque hæresim imaginariam, quam nemo defendat, ut toties decantaverunt Janseniani; sed esse veram, & realem hæresim, non solum Fidei Catholicæ, sed etiam moribus maxime perniciosam. Si enim in hoc statu alternante indelibere delectatione, quam habere, vel non habere non est in nostra potestate, ita necessario, & invivibiliter bono, vel malo adigimur, ut, stante indelibere delectatione superiori ad bonum, non habeamus veram, activam, & expeditam potentiam peccandi, neque stante indelibere delectatione superiori ad malum habeamus veram, activam, & expeditam potentiam illud vitandi, quid lucramur? quid laboramus? quid solliciti sumus? Tranquille sequamur, quod nos magis delectat: aliter fieri non potest. Quietè serviamus dominanti cupiditati, hanc vincere non possumus. Si dicat peccatori: ora, ut tibi concedatur contraria delectatio superior: respondebit, non delector oratione, nec pendet a me ea delectari. Sed de hoc & de tota hæresi Janseniana iterum alibi.

DISSERTATIO III.

DE ACTIBUS HUMANIS SPECIATIM SUMPTIS.

D. Thom. a Q. 8. ad 17.

Explicata conditione generalis Actuum humanorum, scilicet ratione voluntariæ, & liberi; nunc agendum est de ipsis actibus speciatim. 1. De actibus elicitis, deinde de imperatis. Sunt autem sex actus a voluntate elicti; tres circa finem, scilicet, simplex volitio, intentio, & fructio; & tres circa media, Theol. Billuart. Pars. Secunda.

scilicet consensus, electio, & usus activus. His sex actibus voluntatis correspondent ex parte intellectus quinque actus dirigentes, & unus ex parte potentialium executivarum. Ex parte intellectus duo circa finem, scilicet simplex apprehensio, & judicium: tres circa media, nempe consilium, seu consultatio, judi-

dicium practicum, seu discretivum mediorum, & imperium. Ex parte potentiarum altiarum, usus passivus.

Horum omnium actuum hic est ordo, & economia. Primus est simplex apprehensio, qua intellectus aliquid sequitur, apprehendit, & voluntati proponit. Huic ex parte voluntatis respondet simplex volitio, quae est nuda complacentia, & appetitus inefficax boni propositi. Dicitur *simplex volitio*, quia, cum sit de fine secundum se, & nondum cum ordine ad media, habet objectum simplex, & non quasi duplicatum: dicitur etiam nomine suae potentiae voluntas, sicut primus actus intellectus circa principia dicitur etiam nomine suae potentiae *intelligentis*, seu *intellectus*. Haec vero simplex volitio, si sit fortis, movet intellectum ad examinandum, utrum istud bonum sit conveniens, & acquisitum possibile, & fit actus secundus intellectus, qui dicitur iudicium proponens voluntati objectum ut conveniens, & acquisitum possibile: illi iudicio correspondet ex parte voluntatis intentio, quae est actus secundus voluntatis circa finem, quo scilicet tendit in finem ut per media assequibilem.

His quatuor actibus positis circa finem, vi intentionis intellectus movetur, & applicatur ad inquirenda media fini obtinendo congrua, & fit tertius actus intellectus, primus circa media, qui dicitur consilium, seu consultatio de medijs. Huic respondet ex parte voluntatis consensus, quo approbat, & appetit utilitatem mediorum. Vi huius consensus applicatur intellectus ad discernenda, quae sint media aptiora, & est quartus actus intellectus, qui dicitur iudicium practicum, seu discretivum mediorum cui respondet ex parte voluntatis electio, qua unum medium praeter alia acceptat: tum vi electionis applicatur intellectus ad intimandam, & imperandam executionem mediorum, fitque quintus, & ultimus actus intellectus, qui dicitur imperium; cui ex parte voluntatis respondet usus activus, seu applicatio potentiarum executivarum. Huic applicationi activae respondet ex parte potentiarum voluntati subditarum usus passivus, seu ipsa executio mediorum, virtute cuius finis acquiritur; cui tandem succedit ex parte voluntatis fructio, quae est iucunda quies in fine possessio.

Hi ergo duodecim actus ad opus morale concurrunt, quando non praecipit, aut ex sola imaginatione, sed prudenter, & mature peragitur; licet, quia admodum subito sunt, & sibi succedunt, vix ab ipso operante percipiuntur, & discernantur. De his sat fusa agit Auctor per decem quaestiones. Plura etiam de ipsa potentia volitiva immiscet in primis quaestionibus ad accuratorem actuum notitiam. Quae sunt voluntas, seligimus.

ARTICULUS I.

Utrum voluntas possit velle malum sub ratione mali?
D. Thom. Q. 8.

Questionem proponit S. Thom. Utrum voluntas sit tantum boni? Alii, utrum bonum sit objectum adaequatum voluntatis? In idem coincidunt cum titulo articuli, ut patebit.

Dico: Voluntas non potest velle malum sub ratione mali. *(Hic q. 8. art. 1. o.)* Prob. 1. Auctoritate. *(Ibid. & in arg. s. c.)* Aristoteles 1. Ethic. ait: *Bene veteres bonum ipsum esse dixerunt, quod omnia appetunt*: id est, id, quod omnia appetunt, est bonum, & nihil appetitur nisi bonum, ut interpretatur Auctor 1. p. q. 6. art. 2. ad 2. Dionys. de div. Nom. c. 4. dicit, *quod malum est praeter intentionem, & quod omnia bonum appetunt*. Neque dicas cum Nominalibus, nomine boni intelligi appetibile: sic enim sensus foret, solum appetibile esse appetibile, quod est nugatorium, & ridiculum. Unde Aug. in Enchirid. c. 105. ait: *Sic beati esse volumus, ut esse miseris non solum volumus, sed nequaquam prorsus velle possimus.*

Prob. 2. ratione. *(Ibid. o.)* Voluntas est appetitus quidam rationalis; atqui omnis appetitus non est nisi boni: ergo. Prob. Min. Appetitus nihil est aliud, quam quaedam inclinatio appetentis in aliquid; atqui nihil inclinatur nisi in aliquid sibi conveniens: quod enim est rei conveniens, allicit & trahit inclinationem, sicut quod est disconveniens, ei repugnat: ergo omnis appetitus non est nisi conveniens, consequenter boni; bonum enim & conveniens unum sunt, sicut malum & disconveniens.

Notandum *(Ibid.)* tamen, hoc esse discrimen inter appetitum naturalem, & appetitum rationalem, seu etiam sensitivum, quod id, in quod tendit appetitus naturalis, sit semper bonum verum, & in re existens; quia appetitus naturalis consequitur formam in re existentem, quae semper tendit ad suam perfectionem, & bonum verum conveniens. Id autem, in quod tendit appetitus rationalis, non semper est bonum verum & in re existens, sed id quod iudicatur, & apprehenditur ut verum bonum, licet forte non sit; quia appetitus rationalis (idem dic de sensitivo) non sequitur formam in re existentem, ut appetitus naturalis, sed for-

mam intellectu apprehensam; sepe autem id, quod non est verum bonum, apprehenditur ut bonum. Et haec observatio conducit ad solutionem objectionum. Neque tamen inde sequitur, voluntatem esse deterioris conditionis appetitu naturali; quia, licet appetitus naturalis semper tendat in verum bonum, istud tamen bonum est minimum, nec in illud tendit se movendo, & liberè, sicut voluntas.

Confirmatur Conclusio. Nulla potentia ferri potest extra objectum suum adaequatum; atqui objectum adaequatum voluntatis est conveniens & bonum, non vero ens ut abstrahit a bono, & malo, ut volunt Adversarii: ergo. Prob. Min. Eodem modo, proportione servata, sentiendum est de objecto voluntatis, ac de objecto intellectus, aut appetitus sensitivi; atqui objectum adaequatum intellectus non est ens abstrahens a vero, & falso, sed ens ut verum. Similiter objectum adaequatum appetitus sensitivi non est sensibile abstrahens a convenienti, & disconvenienti, a bono, & malo, sed sensibile convenienti, & bonum: ergo, &c.

Solvuntur objectiones.

Obi. 1. Si bonum esset objectum adaequatum voluntatis, voluntas nullum haberet actum circa malum. Falsum. Consequens, cum voluntas circa malum habeat actum notitiosis, & fugae: ergo.

R. *(Ibid. ad 1.)* Hoc argumento firmari conclusionem. Unde, D. Maj. Si bonum esset objectum adaequatum voluntatis, voluntas nullum haberet actum prosecutionis, & volitionis circa malum, C. Maj. Nullum actum volitionis, & aversionis, N. Maj. Quin imò ita est, quod potentia nolit, & aversetur contrarium sui objecti; & inde probatur, solum bonum esse objectum voluntatis, quia nulla potentia fugit, & recedit nisi ab eo, quod est sibi contrarium, & repugnans, consequenter quod non est eius objectum. Quomodo enim est objectum, si sibi contrarium, & repugnans? Adde, quod voluntas non exerceret actum volitionis, & fugae erga malum, nisi ratione boni oppositi: sic quis fugit mortem, quia amat vitam.

Instr. 1. Potentia rationalis, cum sit libera, fertur etiam prosequendo ad opposita, iuxta Philosophum 9. Metaph. Et patet, quia libertas est ad opposita: ergo.

R. D. Ant. (Ibid. ad 2.) Potentia rationalis fertur prosequendo ad opposita, quae sub suo objecto continentur, C. Ant. Quae sub suo objecto non continentur, N. Ant. Nam nulla potentia prosequitur nisi suum conveniens objectum; objectum autem voluntatis est bonum, ut probatum est. Unde se habet voluntas ad illa opposita prosequenda, quae sub bono comprehenduntur, sicut mori, & quiescere, loqui & tacere, & alia huiusmodi; in utrumque enim horum fertur voluntas sub ratione boni.

Instr. 2. Qui odit aliquid odio inimicitiae, vult illi malum qua malum. Opponitur enim odium inimicitiae amori amicitiae, quo volumus amico bonum in ratione boni. Similiter invidus trahatur de bono alterius sub ratione boni. Unde S. Thom. q. 12. de malo art. 4. dicit: *Odium quaerit malum proximi sub ratione mali, & invidia contrahatur de bono proximi sub ratione boni*: ergo voluntas fertur in malum prosequendo, & in bonum fugiundo. **R. D. Ant.** Qui odit aliquem odio inimicitiae, vult illi malum qua malum inimici, C. Ant. Et in hoc opponitur amori amicitiae, quo volumus bonum amico ut illius bonum. Vult illi malum qua malum absolute, N. Ant. Ideo enim vult malum inimici, puta eius mortem, quia apprehendit illud ut sibi bonum, quatenus est destructivum illius, quod est sibi contrarium. Similiter invidus trahatur de bono proximi, equidem ut est illius bonum, sed quatenus istud bonum apprehendit ut sibi malum, & hoc sensu intelligendus est S. Thomas.

Instr. 3. Qui peccat ex malitia, vult malum qua malum absolute: ergo. **Prob. Ant.** Qui peccat ex malitia, in hoc distinguitur ab eo, qui peccat ex passione, seu ignorantia, quod, qui peccat ex passione, vult malum ut bonum sensibile, & qui peccat ex ignorantia, vult malum credens bonum; qui autem peccat ex malitia, vult malum sciens malum, & quia malum atque offensivum Dei: ergo. **R. N. Ant. Ad Prob. N. Ant.** Non enim qui peccat ex malitia, distinguitur ab eo, qui peccat ex passione, aut ex ignorantia, ex parte objecti, quasi ille velit malum sub ratione mali, & iste non; sed ex parte dispositionis inclinantis ad peccandum, quatenus, qui peccat ex passione, ab ipsa movetur, & allicitur ad peccandum: similiter qui peccat ex ignorantia, defectu potitae requisitae tanquam removens prohibens peccatum committit; sed qui peccat ex malitia, neque ex passione, neque defectu notitiae, sed sciens & perfectè cognoscens malitiam peccati, seu hanc rem esse prohibitam, & moraliter malam, eam tamen ex prava dispositione voluntatis vult non ut malam formaliter, sed qua iudicatur esse sibi conveniens, & bonum illam velle, & facere, sive ad libertatem, aut praesumptionem ostentandam, sive ex animo obfirmato in malo, a quo non vult recedere,

DE ACTIBUS HUMANIS.

re, sive quia ex consuetudine sic agere factum est illi dulcem & delectabilem, sive sub aliqua alia ratione boni, aut utilis, aut delectabilis. Et hoc dicitur peccare ex malitia, quia illa inclinatio ad peccandum non est neque ex passione, neque ex ignorantia, sed ex prava dispositione voluntatis.

Obi. 2. Qui appetunt non esse, ut demones & homines desperantes, appetunt malum sub ratione mali; nam in non esse nulla potest apprehendi ratio boni. Item, qui nondum excitati odio habent Deum, aversantur ipsum sub ratione boni, quia nulla ratio mali potest apprehendi in summo bono, nisi per errorem & executionem: ergo. **R. ad 1. N. Ant.** & eius probationem. Nam carere malo est bonum, inquit Auctor hic ad 3. demones autem & homines desperantes apprehendunt in non esse, carere malo, quatenus apprehendunt non esse ut medium conducens ad liberationem a suis miserijs, & sic appetunt non esse materialiter; formaliter non esse miseri, ita ut ratio formalis appetendi non esse sit quaedam ratio boni, scilicet carere malo & miseria. **Ad 2. N. Ant.** Ad probationem, D. Nulla ratio mali potest apprehendi in summo bono ratione sui, nisi per errorem aut executionem, C. Ratione effectuum, quos licet, & qui nobis displicent, N. Independentem enim ab errore inidelitatis aut executionis, sed ex simplici inconsideratione, peccator potest Deum apprehendere ut dilectissima & ingrata praecipientem, delectabilia prohibentem, peccata punientem, & sub istis vel alijs similibus rationibus, ut sibi noxium & malum, & qua talem aversari & odio habere.

Dicoes: Qui vult dare eleemosynam propter inanem gloriam consequendam, vult id, quod est de se bonum sub ratione mali. Ita in terminis S. Thom. infra q. 19. art. 7. ad 2. ergo. **R. D. Ant.** Vult, quod de se bonum est sub ratione mali, ibi sistendo, N. Sub ratione mali, ut inducit rationem boni, C. Vult enim inanem gloriam ut quid sibi conveniens, honorificum, & bonum: unde vult bonum sub ratione mali materialiter, non formaliter.

ARTICULUS II.

De motivo voluntatis quoad specificationem. D. Thom. Q. 9.

Nota. In tantum aliquid indiget moveri ab aliquo, in quantum est in potentia ad plura: oportet enim, ut id, quod est in potentia, reducat ad actum per aliquid, quod est in actu; & hoc est movere. *(Hic q. 9. art. 1. o.)* Dupliciter autem aliqua vis animae invenitur esse in potentia ad diversa; uno modo, quantum ad agere & non agere, seu quoad exercitium; alio modo, quantum ad agere hoc vel illud, seu quoad specificationem. Movere quoad specificationem est determinare ad actum certae speciei, puta amorem vel odium, potentiam ad utrumlibet indifferentem. Movere quoad exercitium est applicare ad agendum potentiam indifferentem ad agere vel non agere. Quaeitur ergo, a quo voluntas moveatur sive quoad specificationem, sive quoad exercitium? An ab intellectu? An ab appetitu sensitivo? An a corpore coelesti? Et specialiter de prima volitione; an a se, an Deo, an ab aliquo alio principio exteriori? Quas omnes quaestiones breviter in hoc, & seq. articulo resolvemus. Unde.

Dico 1. Intellectus movet voluntatem quoad specificationem: Voluntas autem movet intellectum, & alias potentias sibi subditas quoad exercitium. *(Ibid.)* Prob. 1. Pars. Movere quoad specificationem est determinare ad actum certae speciei, ut dicitur est in notamine; atqui intellectus proponendo objectum voluntati, illam determinat ad actum certae speciei: ergo. Prob. Min. Voluntas non elicit actum talis speciei, v. gr. amoris, nisi quia tendit in objectum sibi propositum ab intellectu ut amabile: ergo *(Ibid.)* Hinc intelligis, quod non ipse intellectus formaliter specificet actum voluntatis, sed ipsum objectum propositum; seu, si vis, intellectus quatenus proponit voluntati objectum, quo determinatur ad certae speciei actum. Intelligit etiam intellectum non merè speculativum simpliciter apprehendentem & proponentem objectum ut verum, sine aestimatione convenientis, aut disconvenientis, sed intellectum practicum apprehendentem, & proponentem objectum sub ratione boni vel mali, convenientis vel disconvenientis. *(Ibid. ad 2.)*

Prob. 2. Pars. (Ibid. & 1. p. q. 82. art. 4.) In omnibus potentis activis ordinatis illa potentia, quae respicit finem universalem, movet ad exercitium potentias, quae respiciunt fines particulares. Et hoc apparet tam in naturalibus, quam in politicis: Caelum enim, quod agit ad universalem conservationem generabilium, movet omnia inferiora, quorum unumquodque agit ad conservationem propriae speciei, vel etiam individuali. Rex etiam, quia intendit bonum commune totius regni, movet per suum imperium singulos praepositos civitatum, qui singulis civitatibus curam regiminis impendant; atqui objectum voluntatis est bonum & finis in communi: quilibet autem potentia comparatur ad aliquod bonum proprium sibi conveniens, sicut visus ad perceptio-

nem coloris, intellectus ad cognitionem veri: ergo voluntas per motum agentis movet ad exercitium omnes animae potentias ad suos actus, praeter vires naturales vegetativae partis, quae nostro arbitrio non subduntur. Haec 2. Pars conclusionis specialis explicabitur q. 17. ubi de Actibus imperatis.

Ceterum hanc conclusionem quoad utramque partem, similiter & sequentes conclusiones, intellige de movente ut quo, non ut quod: quia proprie loquendo movere, seu agere est per se subsistentis; intellectus autem & voluntas non per se subsistent. Unde sensus huius doctrinae est, quod homo moveat voluntatem quoad speciem per intellectum, & intellectum per voluntatem quoad exercitium: sicut calefacit ut quod, calor ut quo.

Sed petes 1. In quo genere cause intellectus movet voluntatem quoad specificationem? R. Thomista in huius quaestiois resolutione esse divisos. Conradus, Cajet. & quidam alii tenent intellectum movere voluntatem quoad specificationem in genere cause efficientis, hoc sensu scilicet, quod objectum ab intellectu propositum voluntati sit illi principium quo, seu ratio formalis efficiendi actum talis speciei. 1. Quia S. Thom. infra q. 22. a. 3. ad 2. & 1. p. q. 82. art. 3. ad 2. dicit tam objectum voluntatis, quam intellectum esse actuum respectu voluntatis passivae se habentis. 2. Quia, cum in omni volitione sint duo, scilicet exercitium actus, & eius specificatio, oportet utriusque causam efficientem ponere, alioquin esset aliquid creatum, cuius non esset causa creata efficiens; atqui sola voluntas non est efficiens causa efficiens specificationis, alias omnes ejus actus forent ejusdem speciei: ergo assignandum est aliud principium, quod cum voluntate effective concurrat ad specificationem actus; hoc autem aliud esse non potest, quam objectum per intellectum propositum. 3. Verbum divinum subsistens effective producit amorem, scilicet Spiritum S. ergo etiam verbum non subsistens, quale est nostri intellectus; subsistentia enim adjuncta causae non variat ejus causalitatem, sed tantum ex principio quo facit principium quo: ergo.

At contra Capreolus, Ferrar. Bannes, Gonet, & alii tenent, intellectum movere voluntatem in genere cause finalis, & formalis extrinsecae tantum, non in genere cause efficientis etiam ut quo: & haec sententia videtur nobis probabilior, & Auctori conformior. 1. Quia S. Doct. hic o. dicit: *Objectum movet determinando per modum principii formalis... & idè isto modo motio intellectus movet voluntatem, sicut praesentans et objectum suum. 1. c. g. c. 72. Intellectus, non secundum modum cause efficientis, sed secundum modum cause finalis movet voluntatem, proponendo et suum objectum, quod est finis. Quid clarior? 2. Principium quo, seu ratio formalis agendi debet esse intrinseca potentiae agenti; atqui objectum ab intellectu propositum voluntati non est voluntati intrinsecum: ergo non potest esse illi principium quo, seu ratio formalis efficiendi actum talis speciei. Min. patet, Prob. Maj. Principium quo, seu ratio formalis completet & constituit potentiam agentem intrinsecae potentem, ut patet in calore respectu ignis, in specie impressa respectu intellectus: ergo debet esse illi intrinsecum. 2. Quod est de se impotens, non potest fieri potens, nisi intrinsece mutetur, quia denominatio potens est intrinseca: ergo, si voluntas sit de se impotens ad atingendum rationem specificam sui actus, debet intrinsece mutari, sicutque ratio agendi, qua completur & fit potens, debet esse illi intrinseca.*

Ad 1. contrariae Sententiae R. S. Thomae sumere To agere seu actum, in lata significatione, prout dicitur de omni genere cause. Agere enim, iuxta eundem S. Doct. 1. p. q. 48. a. 1. ad 4. sumi potest tribus modis: 1. Formaliter, sicut albo facit album. 2. Efficienter, sicut Pictor facit tabellam. 3. Finaliter, sicut finis dicitur efficere, movendo efficientem. Quando ergo dicitur, intellectum agere seu esse actuum respectu voluntatis, intelligit causalitatem late sumptam pro causalitate formali extrinsecae & finalis. Insuper illud aliquando dicitur concurrere efficienter ad aliquid, quod, licet non influat in illud per veram actionem, est tamen conditio seu dispositio conducens ad illud; sicut dicitur habere rationem causae materialis, non solum quod recipit aliquid in se, sed omne illud, quod per modum conditionis, aut dispositionis conducit ad receptionem. Cum ergo objectum conducatur, ut actus specificatus eliciatur efficienter a voluntate, isto sensu improprie potest dici principium efficiens. Similiter, cum S. Doctor vocat voluntatem potentiam passivam respectu intellectus, seu objecti, loquitur de passione metaphorice correspondente causalitati metaphoricae finis, ut docet q. 22. de verit. art. 12. & ad 3.

Ad 2. N. Min. Nec inde sequitur, omnes actus voluntatis esse ejusdem speciei: ad id enim non sufficit, quod ab eadem causa efficienter producantur, sed etiam requiritur, quod sit eadem forma specificans: sic motus sursum & deorsum ab eodem motore possunt produci, & tamen sunt diversae speciei, quia tendunt in diversos terminos, a quibus specificantur. Dicitur autem voluntas efficienter specificare suos actus, quia eos formis

suis, id est, appetitibus diversis aptat & commensurat. Ad 3. N. Conseq. Ad probat. D. Subsistentia ut sic non variat causalitatem, C. Subsistentia divina & infinita, N. 1. Quia cum subsistentia divina constiatur Verbum personam consubstantiali Patri, habentem eandem voluntatem & eandem virtutem spiritali cum illo, non mirum, si constiatur cum illo principio activum amoris personalis. 2. Quia Verbum, ut dictum est in 1. solutione, lato modo efficit amorem. Cum ergo subsistentia infinita elevet omnes conditiones Verbi ad esse perfectissimum, facit illud influere activè proprie, & ut quod in amorem.

Petes 2. Quid sit movere potentias quantum ad exercitium? R. Jam dixi in capite articuli, nihil aliud esse, quam eas, si sint activæ, applicare ad earum operationes. *Voluntas*, inquit noster auctor intra q. 16. art. 1. *movere potentias animæ ad suos actus, & hoc est applicare eas ad operationem.* Ratio est; quia exercitium est usus passivus potentiarum; usus autem passivus non est nisi ab usu activo; atqui usus activus est applicatio rei ad operationem, ut docet loco cit. S. Doctor: ergo.

Sed ulterius petes, utrum voluntas moveat, & applicet potentias inferiores ad suos actus vi solius sympathiæ & connexionis, quam habet cum illis? An imprimendo aliquid reale in illis, quo physice immutentur? R. hoc posterius videri probabilius; quia, ut ait S. Thom. q. cit. 16. art. 1. *potentie inferiores comparantur ad voluntatem, a qua applicantur ad agendum, sicut instrumenta ad principale agens.* Et 1. p. q. 82. art. 4. dicit, voluntatem movere intellectum & alias animæ vires, *sicut alterans movet alteratum, & impellens movet impulsivum;* atqui constat, & principale agens instrumentum, & alterans alteratum, & impellens impulsio aliquid reale imprimere: ergo. Insuper sympathia non sufficit ad movendum potentias, quæ resistent; resistentia enim non vincitur nisi immutando; atqui potentie animæ interdum resistent motioni voluntatis, ut patet in ipso intellectu, qui motus a voluntate in aliquo objecto, ipsa invita & reluctantante, ad aliud distrahitur. Neque obstat, actionem voluntatis esse formaliter immanentem, quia potest esse virtualiter transiens, & habere extra in potentis, quas movet, effectum, qui sit vel motio virtuosa, vel vis aliqua fluens & transiens, ut virtus artificialis in instrumento artis.

Dico 2. Voluntas non movetur directè quoad specificationem ab appetitu sensitivo, neque a corpore celesti; bene tamen indirectè & mediare (*Ibid. art. 2. & 5. o.*)

Prob. 1. pars. Nihil materiale, seu corporale, qualia sunt appetitus sensitivus & corpus celeste, naturaliter potest agere directè in rem immaterialem, qualis est voluntas: ergo. (*Ibid. art. 5.*) Prob. 2. pars de appetitu sensitivo (*Ibid. art. 2. in arg. s. c.*) Jacobi 1. dicitur: *Unusquisque tentatur a concupiscentia sua abstractus & illectus;* atqui non abstraheret quis a concupiscentia, nisi voluntas ejus moveretur ab appetitu sensitivo, in quo est concupiscentia; ergo appetitus sensitivus movet voluntatem; non directè, ut dictum est: ergo indirectè. 2. Passione suscitata appetitu sensitivo homo certo modo afficitur, & ad certam aliquam dispositionem immutatur, qua fit, ut ejus intellectus apprehendat aliquid ut convenientis & bonum, quod non ita apprehendisset absente passione: *Qualis enim unusquisque est, talis finis videtur ei,* ut dicit Philosophus 3. Ethic. c. 4. Sic iratus judicat vindictam sibi convenientem, & bonam, quam non judicaret talem pacatus; atqui, ut diximus, obiectum intellectus apprehensum movet voluntatem quoad specificationem: ergo appetitus sensitivus, ex quo obiectum sub ratione convenientis intellectui representatur, movet voluntatem quoad specificationem indirectè & mediare, mediante scilicet judicio intellectus. (*Ibid. o.*)

Prob. eadem 2. pars de Corpore celesti. Corpora celestia possunt alterare humana corpora; ex qua alteratione sequuntur passiones in appetitu sensitivo, qui est actus organici corporalis; atqui ex appetitu sensitivo movetur indirectè & mediare voluntas, ut modò dicebam: ergo. (*Ibid. art. 5. o.*)

ARTICULUS II.

De Motivo voluntatis quoad exercitium.

Dico 1. Voluntas seipsam movet quoad exercitium in aliquibus actibus. (*Ibid. art. 3. o.*)

Prob. Sic se habet finis in appetitibus, sicut principium in intelligibilibus; atqui intellectus per hoc, quod cognoscit principium, reducit seipsam de potentia in actum quantum ad cognitionem conclusionum, & hoc modo movet seipsam: ergo similiter voluntas per hoc, quod vult finem, movet seipsam ad volendum ea, quæ sunt ad finem. (*Ibid.*)

Dices 1. Juxta commune axioma, omne, quod movetur, ab alio movetur: ergo voluntas non movetur a seipsa. 2. Quod movet, est in actu; quod movetur, est in potentia; atqui idem non potest esse in actu, & in potentia respectu ejusdem: ergo.

3. Mobile movetur ad presentiam moventis; sed voluntas est sibi semper præsens: ergo, si seipsam moveret, semper moveretur, quod est falsum. R. Ad 1. N. Conseq. Quia statim simul se movere, & ab alio moveri: *Cum aliquid movet seipsum, inquit Auctor, q. 3. de malo art. 2. ad 4. non excluditur, quin ab alio moveatur, a quo habet hoc ipsum, quod seipsum movet, scilicet a Deo.* Et 1. p. q. 105. art. 4. ad 2. *Moveri ex se non repugnat ei, quod est moveri ab alio.* Idem dicit *Ibid.* ad 3. Confer, quod dixi Dissert. præcedenti art. 1. scilicet non esse de ratione liberi arbitrii, quod sit primum determinans. Ad 2. R. Voluntatem non se movere & moveri secundum idem, sed in quantum in actu vult finem, reducit se de potentia in actum respectu mediorum. Unde non est in actu, & potentia secundum idem. (*Ibid. ad 1.*) Ad 3. Equidem potentia voluntatis semper est sibi præsens; sed actus voluntatis, quo vult finem, aliquando non est in ipsa voluntate, per hunc autem modum, hoc est, ex illo actu movet seipsam; unde non sequitur, quod semper se moveat. (*Ibid. ad 3.*)

Dixi in conclusione, in aliquibus actibus; quia est difficultas de prima volitione finis. Pro cujus resolutione notandum 1. Volitionem finis posse dici primam simpliciter & respectu totius vite, ut cum quis in primo instanti rationis se convertit ad Deum, aut vult vivere secundum rationem: vel primam secundum quid & in aliquo negotio, ut cum quis 1. vult ingredi Religionem, vel nubere; & hæc vult supponit actum seu actus prioris, cum quibus aliquam habet connexionem, vel nullum supponit. Notandum 2. quod aliud sit voluntatem agere, aliud voluntatem se movere. Voluntas dicitur agere simpliciter, quando volitionem elicit. Dicitur se movere proprie, quando ex uno actu procedit in alium, ut dum ex volitione finis se applicat ad agendum pro ejus consecutione, nam unumquodque in tantum movet, in quantum est in actu. His notatis,

Dico 2. Voluntas in prima volitione finis simpliciter, & respectu totius vite, non se movet quoad exercitium, sed movetur a Deo. (*Ibid. art. 4. o.*) Prob. 1. Quod est in potentia, indiget moveri ab eo, quod est in actu: quia, ut jam dixi, in tantum aliquid movet, in quantum est in actu; & in tantum movetur, in quantum est in potentia; atqui voluntas respectu primæ volitionis simpliciter non est in actu, alias non foret prima volitio: ergo. (*Hic art. 4. cit.*) In omni vita primus motus illius vite est a generante, ut patet in motu cordis; atqui Deus est Auctor & generator vite intellectualis: ergo primus motus illius vite, scilicet prima cognitio intellectus & prima volitio voluntatis, est specialiter a Deo.

Cave tamen, ne indè inferas Deum movere dumtaxat voluntatem ad primam volitionem, & non ad alias ejus volitiones. Equidem movet ad primam volitionem ea speciali motione, quæ suppleat actum priorem, ex quo voluntas se moveret, & ad actum sequentem se applicaret. At in super ut primus motor & prima universalis causa movet voluntatem ad omnes suas volitiones, quatenus est secunda causa primæ subordinatæ, de se indifferens & activa tantum in actu primo, ut latè probatur in Philosophia de præmotione physica.

Obj. Prima volitio finis etiam in ipso primo instanti usus rationis est libera saltem quoad exercitium; potest enim voluntas eam elicere vel non elicere; & potest esse meritória, ut patet in Christo, & in Angelis: ergo voluntas ad eam se movet. Probatur Conseq. In hoc differunt actus humani & liberi a necessariis & non humanis, quod in illis agens se movet in finem, non in istis, ut diximus Tract. præced. Dissert. 1. art. 2. ergo. R. N. Coas. Non enim est idem se movere propriè in finem, & liberè illum velle; ad hoc ultimum sufficit, quod finis proponatur voluntati sub indifferenti specificatione vel exercitii, sive ad illam se moveat, sive non. Ad primum autem requiritur, quod ex actu præcedenti ad sequentem se applicet. Undè ad Prob. D. Ant. In hoc differunt actus humani & liberi a necessariis & non humanis, quod in illis agens se movet in finem improprie & latè, C. Strictè & proprie, N. Igitur in actibus liberis & humanis dicitur agens se movere in finem, quatenus cognoscit finem in rationem fini formaliter, & tendit in illum ut talem, quod non contingit in actibus necessariis & non humanis, ut diximus loco in Obj. cit. Hoc autem non est se movere strictè, & proprie de uno actu ad alium, sicut hic intelligimus.

Inst. Non aliter Deus movet ad primam volitionem quam ad alias, movet enim ad omnes applicando voluntatem ad illas; atqui ad alias sic movet voluntatem, ut etiam ipsa se moveat: ergo. R. N. Maj. Ad cujus probat. D. Movet ad omnes applicando voluntatem ad illas eodem modo, N. Diverso modo, C. Itaque ad secundas volitiones Deus movet dumtaxat voluntatem motione generali, ut primus & universalis motor, cui omnes causæ secundæ subordinantur, & quæ sunt indifferentes, &c. Ad ad primam volitionem ultra hoc movet, ut motor specialis supplet defectum actus prioris, ex quo, si ad-

adesset, voluntas posset se movere. Undè per hanc motionem voluntas movetur, & se non movet, per alias autem movetur, & se movet.

Repones: Homo potest peccare in 1. instanti rationis: ergo in eo se movet, alias peccatum refundetur in Deum. R. D. Ant. Homo potest peccare in 1. instanti initiativo usus rationis, N. Terminativo, C. Cum itaque usus rationis acquiritur per discursum a cognitione confusa ad distinctam, non acquiritur in uno instanti physico, sed in instanti morali, seu per aliquam moralem temporis brevioris vel longioris, secundum quod subiectum est subtilioris vel tardioris ingenii. Istud autem instantans morale seu moralis temporis constat pluribus instantibus physicis, saltim duobus: in primo igitur, in quo homo specialiter movetur a Deo, peccare non potest, in sequentibus potest, quia ex actu, quem in primo instanti speciali Dei motione elicit, potest per consilium se movere, & applicare ad quod voluerit.

Dico 3. Supposito usu rationis, quando nova negotia incipiunt, & novus finis intenditur, ad primam ejus volitionem voluntas quandoquæ se non movet, sed a Deo movetur, quandoquæ se movet ex aliquo actu præcedente formaliter aut virtualiter permanente. Prima pars patet 1. in motibus supernaturalibus. (*Ibid. ad 3.*) Quia Deus quandoquæ specialiter, & subito movet, puta infideles ad fidem, peccatores ad poenitentiam per gratiam operantem; atqui effectus hujusmodi gratiæ non sunt a voluntate se movente, sed mota a Deo, ut docet S. Thom. Infra q. 111. art. 2. Et patet; quia in voluntate nullus præcesserat actus, ex quo ad hos effectus se moveret voluntas, sed potius erant contrariæ dispositiones; ergo. 2. In motibus naturalibus, ad quos quandoquæ Deus subito movet homines, qui de illis nusquam cogitaverant, de quibus intelligitur illud Machab. 4. *Incidit illis bonum consilium,* scilicet insequendi hostes.

Prob. 2. pars 1. Homo in volitione finis, primo, & noviter occurrentis, potest peccare, ut quotidiana experientia constat, dum obiectum peccati primo occurrit, & voluntas consentit: atqui tunc voluntas se movet, & non a solo Deo specialiter movetur, alioquin peccatum in ipsum Deum refundetur, & ideo diximus cum Auct. 1. p. q. 63. art. 5. Angelos in prima operatione non potuisse peccare, quia erant illi a Deo, a quo habent esse. 2. In inchoatione alicujus novi negotii potest in voluntate præcessisse aliquis actus seu affectus, puta boni proprii, boni delectabilis, aut aliquis alius habens connexionem cum illo novo negotio; ex quo actu potest voluntas ad primam volitionem hujus finis particularis se movere, absque eo quod indigeat a Deo specialiter moveri.

Dico 4. Voluntas a nullo exteriori principio, nisi a solo Deo, potest moveri quoad exercitium, & in genere causæ efficientis. (*Ibid. art. 6. o.*) Quia, quamvis aliquid, quod non est causa naturæ rei motæ, possit illam movere, nihil tamen est, quod motum in ea naturaliter causare potest, nisi quod est alicuius causa naturæ. Sic movetur quidem lapis sursum ab homine, qui lapidis naturam non causat, sed hic motus non est lapidis naturalis; naturalis autem motus ejus non causatur, nisi ab eo, quod causat naturam; atqui omnis motus voluntatis est naturalis, hoc sensu quod sit secundum intrinsicam ejus inclinationem, ita ut nullus possit esse violentus, ut diximus supra de voluntario: ergo, licet hominem habentem voluntatem contingat moveri ab aliquo, qui non est causa ejus, est tamen impossibile, quod motus ejus voluntarius efficienter causetur ab aliquo principio extrinseco, quod non est causa voluntatis. Causa autem voluntatis nihil aliud esse potest quam Deus, cum sit potentia animæ rationalis, quæ a solo Deo causatur per creationem.

Dices: Qui proficit lapidem deorsum, causat in eo motum hunc; atqui motus deorsum in lapide est illi naturalis: ergo. R. Vel iste motus est citior, quam esset ex proprio lapidis pondere, vel non. Si primum, non est ipsi naturalis; si secundum, est efficienter a natura lapidis, seu potius ab ejus auctore, & a projiciente tantum tanquam a removente prohibens.

Explicatio Textus difficultis S. Thomæ.

Multis facessit negotium responsio, quam habet hic S. Th. ad 3. in qua dicit, *quod Deus movet voluntatem hominis, sicut universalis motor ad universale obiectum voluntatis quoad est bonum, & sine hac universali motione homo non potest aliquid velle.* Sed homo per rationem se determinat ad volendum hoc vel illud, quod est verè bonum vel apparet bonum: sed tamen interdum specialiter Deus movet aliquos ad aliquid determinatè volendum, sicut in his, quos movet per gratiam, ut infra dicitur. Ex qua Responsione non pauci inferunt, S. Thom. non admittere præmotionem physicam ad omnes actus, sed tantum ad bonos.

Verum hæc intelligentia diametraliter repugnat constanti

Doctrinæ D. Thom. in innumeris penè locis, neque legitima est presentis textus. Itaque per primam motionem in ista Responsione S. Doctor non intelligit illam motionem communem, quæ Deus, ut primus motor, movet omnes causas secundas sibi subordinatas, & quæ sic causæ secundæ moventur ut se moveant. Sed intelligit singularem illam motionem, quæ Deus ita movet voluntatem ad primam volitionem finis, ut ipsa se non movet, de qua dixerat art. 4. & nos diximus art. præced. Vocat quidem S. Thom. hanc motionem universalem; tum quia est motoris universalis; tum quia est universale obiectum voluntatis, quod est bonum; tum quia est universaliter necessaria omni causæ primo agenti. Nos tamen diximus supra specialem, seu singularem, non ut excluderemus istas universalitates, sed ut significaremus eam addere aliquid supra communem, scilicet quod suppleat actum priorem, ex quo voluntas ipsa possit se movere; quod non facit generalis, seu communis motio requisita ad omnes alias actiones causarum secundarum. Quando autem S. Doct. subdit: *Sed homo per rationem determinat se ad volendum hoc vel illud, quod est verè bonum, vel apparet bonum,* non excludit motionem communem, quæ Deus, ut primus motor, sic movet causas secundas, ut etiam se moveant, sed illam singularem motionem, quæ voluntatem sic movet, ut ipsa se non moveat. Et sic satisfacit argumento, quod sibi objicit, nempe quod, *si a solo Deo voluntas moveretur, nunquam moveretur ad malum.* Distinguendum est: Si a solo Deo voluntas moveretur sic, ut se non moveret, nunquam moveretur ad malum, C. Si sic a Deo moveretur, ut etiam se moveat, N. Ex hoc enim, quod sub communi Dei motione voluntas, se etiam moveat, se movere potest ad malum, seu apparet bonum; idque refunditur in ipsam causam delectabilem, non in primam indefectibilem, ut alie explicatur.

Tandem, quando addit S. Thom. *Sed interdum specialiter Deus movet aliquos ad aliquid determinatè volendum, quod est bonum, sicut in his, quos movet per gratiam,* sensus est, quod, sicut Deus nos movet ad bonum ut sic, absque eo quod ad illud non moveamus, ita quandoquæ specialiter nos movet ad bonum particulare determinatum, absque eo quod ad illud nos moveamus, sicut in his, quos movet per gratiam operantem, v. gr. Infideles ad fidem, peccatores ad poenitentiam, nihil prorius de fide aut poenitentia cogitantes. At hæc singularis motio, ut patet ex dictis, non excludit gratias cooperantes ad alios actus supernaturales, neque motiones communes ad alios actus naturales, a quibus homo sic movetur, ut etiam se moveat.

ARTICULUS IV.

De modo, quo voluntas movetur; An liberè, vel necessariò? D. Thom. Quest. 10.

Dico 1. Voluntas movetur ad aliquid, seu appetit aliquid naturaliter, & necessario necessitate specificationis (Q. 10. art. 1. o.)

Prob. (*Ibid.*) In omnibus ea, quæ non per se, nec naturaliter insunt, reducuntur in aliquid, quod per se, & naturaliter inest sicut in primum; atqui in voluntate reperiuntur veri motus, qui non per se, nec naturaliter insunt, ut sunt motus liberi: ergo est in voluntate motor, qui per se, & naturaliter illi convenit, in quem il motus liberi reducuntur, & in quo fundantur ut in primo. Min. patet. Prob. Maj. 1. Quia natura est primum in omnibus. 2. Quia in omni rerum ordine varium, & mutabile procedit ab uniformi, & immutabili, alias procederet in infinitum: ergo. Confirmatur: Principia cognitionis intellectualis sunt naturaliter nota: ergo principium motuum voluntariorum oportet esse aliquid naturaliter volitum. (*Ibid.*) Dupliciter itaque considerari debet voluntas, ut in Dissert. præced. diximus. 1. Ut natura. 2. Ut talis natura, scilicet libera. Ut natura appetit naturaliter, & necessario bonum sibi conveniens, sicut quælibet natura creata. Ut autem, talis natura, non necessario, sed liberè movetur. (Q. 12. de verit. art. 5.)

Petes, quid voluntas naturaliter, & necessario appetat? (*Hic cit.*) R. Appetit 1. naturaliter, & necessario quoad specificationem bonum in communi, quia est ejus obiectum; potentia autem naturaliter tendit in suum obiectum, ita ut non possit oppositum. 2. Ultimum finem, seu beatitudinem sub communi notione apprehensam, quia sic se habet ultimus finis in appetitibus, sicut prima principia in speculabilibus, intellectus autem cognoscit naturaliter prima principia: ergo voluntas vult naturaliter ultimum finem. Adde, quod in opposito iam boni in communi, quam beatitudinis in communi, nulla possit apprehendi ratio boni.

Quantum ad bona particularia, videtur quædam difficultas propter adversos Auctoris textus in specie sibi contrarios: dicit enim in hoc art. 1. o. *Naturaliter homo vult, non solum obiectum voluntatis, sed etiam alia, quæ conveniunt aliis potentis,*

itis, ut cognitionem veri, quæ convenit intellectui, & esse, & vivere, & hujusmodi alia, quæ respiciunt consistentiam naturalem; quæ omnia comprehenduntur sub objecto voluntatis, sicut quædam particularia bona. Art. autem sequenti o. dicit: *Alia quælibet particularia bona, in quantum deficient ab aliquo bono, possunt accipi ut non bona, & secundum hanc considerationem possunt repudiari, vel approbati a voluntate.*

Hæc autem apparenter contraria conciliantur, dicendo S. Doctor. art. 1. loqui de cognitione veri, esse, vivere, & similibus bonis particularibus secundum se, & ratione sui, sic enim nihil habent mali, cum sint perfectiones simplices, quas mensura est habere, quam non habere. Art. autem 2. loquitur de illis ratione adjuncti; nam cognitio veri propter laborem discendi displicere potest, similiter esse, & vivere propter quædam incommoda eis annexa, ita ut eorum opposita possint per accidens appeti.

Et hoc est discrimen notandum inter bonum in communi, & beatitudinem sub communi ratione beatitudinis ex una parte, & bona particularia ex altera, quod tam boni in communi, quam beatitudinis in communi nunquam opposita possint appeti, sive per se, sive per accidens, quia in hoc opposito nunquam potest esse etiam per accidens apparentia boni. At bonorum particularium, ut vitæ, existentiæ, potest per accidens appeti oppositum, ut patet in desperantibus, qui appetunt mori, quia in morte, & non esse potest per accidens excogitari quædam ratio boni, ut non esse miser. Et ratio hujus discriminis est, quod, & bonum, & beatitudinem in communi velimus naturaliter propter se, esse autem, & vivere propter ipsam beatitudinem, quæ potest apprehendi in non esse, non secundum se, sed per accidens, & ratione adjuncti. Ex quibus omnibus finaliter resultat conclusio sequens. Unde.

Dico 2. Voluntas a nullo bono particulari moveri potest necessario quoad specificationem; quia nullum est, quod secundum aliquam considerationem sive ratione sui, sive ratione adjuncti non possit apprehendi ut non bonum; seu ab aliquo bono deficienti, cum nullum sit ita perfectum, ut nihil ei deficiat. (*Ibid.* art. 2. o.)

Dico 3. Voluntas a nullo objecto movetur ex necessitate quoad exercitium. Quia aliquis de quocumque objecto potest non cogitare, & per consequens non velle illud. (*Ibid.*)

Insuper, ut voluntas necessario quoad exercitium appetat aliquod objectum, requiritur, quod non solum in illo, sed etiam in eius appetitione non possit apprehendi aliqua ratio mali, aut disconvenientis; atqui nullum est objectum, saltem creatum, in cuius appetitione, & prosecutione non possit apprehendi aliqua ratio mali aut disconvenientis, vel quia est molestia, vel quia obstat operationi iucundiori, vel quia parum utilis aut iucunda apprehenditur, &c. ergo.

Dices: voluntas necessatur quoad exercitium 1. a Deo clarè viso. 2. in motibus primo primis ab objecto apprehensio: ergo. R. ad 1. S. Thomam loqui de objecto creato: dicit enim, quia potest aliquis de quocumque objecto non cogitare, quod non habet locum in Beatis Deum clarè videntibus. 2. Intellegendum conclusionem generaliter, R. hanc necessitatem exercitii in Beatis non oriri ex ipso objecto, seu Deo clarè viso, sed ex ipsa natura voluntatis, quæ talis est, ut in objectum in quo, aut in cuius appetitione nulla potest reducere ratio mali, necessario feratur. Sicut natura lapidis postulat, ut, remoto impedimento necessario, feratur de rsum, cum tamen ea necessitas non causetur a termino, sed ab ipso Auctore, seu natura lapidis. Idem dicendum de motibus primo primis, in quibus defectu perfectæ advertentiæ, & iudicii objectum repræsentatur bonum sine admixtione mali.

Dico 4. Quando ratio totaliter ligatur a passione appetitivæ sensitivæ, ita quod homo usum rationis non habeat, sicut contingit in his, qui propter vehementem iram aut concupiscentiam furiosos vel amantes fiunt, vel propter aliquam aliam perturbationem corporalem; tunc est eadem ratio de ipsis ac de animalibus brutis, quæ ex necessitate sequuntur impetum passionis: in his enim non est aliquis rationis motus, & per consequens nec voluntatis ut voluntas est, sed tantum ut natura est. Quando verò non totaliter absorbetur a passione, sed remanet quantum ad aliquid iudicium rationis liberum, remanet etiam ex illa parte voluntas libera. (*Ibid.* art. 3. o.)

ARTICULUS V.

Utrum voluntas de necessitate moveatur a Deo?

Dico: Voluntas non movetur de necessitate a Deo, neque quoad exercitium, neque quoad specificationem, nisi in his, ad quæ naturaliter movetur. (*Ibid.* art. 4. o.) Prob. Ad providentiam divinam non pertinet, ut dicit Dionys. c. 4. de

divin. Nom. naturam rerum cõsumperre, sed servare; unde omnia movet secundum eorum conditionem, ita quod ex causis necessariis per motionem divinam sequuntur effectus ex necessitate. Ex causis autem contingentibus sequuntur effectus contingententes. Quia igitur voluntas est activum principium, non determinatum ad unum, sed indifferenter se habens ad multa; sic Deus ipsam movet, quod non ex necessitate ad unum determinat; sed remanet motus eius contingent, & non necessarius, nisi in his, ad quæ naturaliter movetur.

Obj. 1. Omne agens, cui resisti non potest, ex necessitate movetur; atqui Deo, cum sit infinite virtutis, resisti non potest: unde dicitur ad Rom. 9. *Voluntas eius quis resistit?* ergo. R. quod voluntas divina non solum se extendit, ut aliquid fiat per rem, quam movet, sed ut etiam eo modo fiat, quo congruit nature ipsius: & ideo magis repugnatæ divine motioni, si voluntas ex necessitate moveretur, quod sue nature non competit, quam si moveretur libere, prout competit sue nature. (*Ibid.* ad 1.)

Obj. 2. Voluntas ex necessitate movetur in illa, quæ naturaliter vult, ut dictum est; atqui hoc est unicuique rei naturale, quod Deus in eo operatur, ut Aug. dicit contra Faustum c. 26. ergo voluntas ex necessitate vult omne illud, ad quod a Deo movetur. R. quod naturale est unicuique, quod Deus operatur in ipso, ut sit ei naturale: sic enim unicuique convenit aliquid, secundum quod Deus vult, quod ei conveniat. Non autem vult, quod quicquid operatur in rebus, sit eis naturale, puta quod mortui resurgant; sed hoc vult unicuique esse naturale, quod potestati divine subditur. (*Ibid.* ad 2.)

Obj. 3. Possibile est, quo posito non sequitur impossibile; atqui sequitur impossibile, si ponatur, quod voluntas non velit hec, ad quod Deus eam movet, quia secundum hoc operatio Dei esset inefficax; non est ergo possibile voluntatem non velle hoc, ad quod Deus eam movet: ergo necesse est eam hoc velle. (*Ibid.* ad 3.) R. quod, si Deus movet voluntatem ad aliquid, impossibile est huic poni, quod voluntas ad illud non moveatur, id est, non potest simul stare, quod Deus voluntatem moveat ad agendum, & ipsa non agat; non tamen est impossibile simpliciter, quia sub ipsa motione servat potentiam non agendi. Unde non sequitur, quod voluntas a Deo ex necessitate moveatur; seu, ut dicit idem S. Doctor. q. 6. de malo art. unico ad 3. *Deus movet quidem voluntatem immutabiliter propter efficaciam virtutis moventis, quæ deficere non potest, sed propter naturam voluntatis motæ, quæ indifferenter se habet ad diversa, non inducitur necessitas, sed nunc libertas.* Sicut etiam in omnibus providentia divina infallibiliter operatur, & tamen a causis contingentibus procedunt effectus contingentes, in quantum Deus omnia movet proportionaliter unumquodque secundum suum modum. Idem docet 1. p. q. 19. art. 8. q. 22. art. 4. & alibi.

Totum hunc Art. qui est apud Auctorem quartus præsentis questionis decimæ, fernè de verbo ad verbum describere placuit, ut omnibus manifestum sit, quam disertè, quam constantè, & ex professò asserter libertatem sub præmotione physica, propositus, & solutus præcipuis argumentis, quibus eam impetere consueverunt eius impugnatores (de ea enim hic agi nemo ambigere potest) quamque longè a vero absum, qui hanc sententiam S. Doctori abjudicare conantur. Rem invictè probatam suppono ex Philosophia, ubi de præmotione physica, ad quam Lectorem remitto, sicut ad ea, quæ dixi in 1. p. Dissert. de divinis Decretis, & ea, quæ dicitur sum de Gratia.

ARTICULUS VI.

De aliis Actibus elicitis voluntatis. D. Thom. a q. 11. ad 16.

§. I. *Fruitiõ.* D. Thom. q. 11.

Quamvis intentio precedat fruitionem, prius tamen Auctor agit de fruitione, quia est de fine simpliciter; intentio autem est de fine in ordine ad media. Nomen fruitionis a sensibilibus fructibus derivatum videtur. Fructus autem sensibilis duo importat. 1. suavitatem, quæ delectat. 2. quod sit ultimum, quod ex arbore seu agro expectatur, seu quod fuit, & coronat laborem, culturam. (*Q. 11. art. 1. o.*) Ad fruitionem tres actus concurrunt, scilicet possessio boni, eius amor, & quies, seu delectatio de illo. In hac delectatione videtur essentialiter sita fruitio, in possessione autem, & amore causaliter tantum, & præsuppositivè; nam, qui amat, & non possidet, non potest dici fruens; neque qui amat, & possidet, sed de re amata, & possessa non delectatur; ut patet in eo, qui amat, & possidet potionem amaram, de qua non delectatur, non dicitur ea frui. (*Hic q. 4. art. 3. o.*) Unde defini-

nitur fruitio: *Jucunda quies amanti in re possessa.* Hinc sequitur, fruitionem esse actum potentia appetitivæ; tam quia delectatio est actus potentia appetitivæ; cum quia fruitio est de fructu, qui, ut dixi, est quid ultimum expectatum; hoc autem est finis, qui est objectum voluntatis. (*Hic q. 11. art. 1. o.*)

Fruitiõ proprie, & secundum completam suam rationem est tantum de fine ultimo; minus proprie, & secundum incompletam suam rationem de fine non ultimo. Ratio 1. partis; quia appetitus non quiescit simpliciter nisi in ultimo fine, quando enim aliquid expectatur, non plene quiescit, sed anhelat, donec ad illud pervenerit. Ratio 2. partis est; quia fructus, a quo dicitur fruitio, ut diximus, duo importat, quod sit ultimum, & quod quadam suavitate animi quietet: quod autem non est ultimum simpliciter, sed respectu aliquorum tantum habere: aliquid quod delectet, ut v. gr. medicina sapida, & ita esse ex illa parte aliquo modo objectum fruitionis. (*Ibid.* ad 3.)

Item, quia finis dupliciter haberi potest; imperfectè, quando habetur in intentione tantum; & perfectè, quando habetur in re: Fruitio perfecta est ultimi finis realiter habiti; imperfecta, finis ultimi habiti in intentione tantum. (*Ibid.* a. 1. o.)

§. II. *Intentio.* D. Th. q. 12.

Intentio est desiderium efficax finis per media assequenti; per quod distinguitur a simplici volitione, de qua in præcedentibus, quæ est nuda complacentia boni sine ordine ad media.

Est actus voluntatis; quia intendere, ut ipsum nomen sonat, est tendere in aliquid. In aliquid autem tendit, & movens, & mobile; sed quod mobile tendat in aliquid, provenit a movente; unde intentio primo, & principaliter pertinet ad id, quod movet in finem. Subsumo; atqui voluntas movet omnes alias vires anime in finem, ut diximus supra: ergo intentio proprie est actus voluntatis. (*Q. 12. a. 1. o.*)

Est finis ultimi, & non ultimi: quia intentio respicit finem, ut est terminus motus voluntatis; terminus autem motus, vel est ultimus simpliciter in quo ultimo quiescitur, vel est terminus totius motus; vel est terminus medius, qui, licet sit principium unius partis motus, est tamen terminus, seu finis alterius, sicut in motu, quo iur-de A in C per B, C est terminus ultimus, B terminus, sed non ultimus, & utriusque potest esse intentio. (*Ib.* a. 2. o.)

Et hæc de tribus actibus voluntatis circa finem, scilicet de simplici volitione, fruitione, & intentione. Nunc de actibus tum voluntatis, cum intellectu circa media.

§. III. *Consulatio, Consensus, Judicium Discretivum, & Electio.* D. Th. qq. 13. 14. & 15.

Posita intentione efficacis finis assequendi, intellectus inquirit de mediis assecutioni congruis; & hic acrus, qui est primus circa media, dicitur *Consulatio*: hunc sequitur ex parte voluntatis *Consensus*, quod mediolorum propositorum utilitatem approbat, vi cuius movetur intellectus ad discernenda, quæ media sint aptiora, & præ aliis assumenda; qui actus dicitur *Judicium discretivum*, & est quasi conclusio *Consultationis*, ad quod sequitur *Electio*. De Consultatione, Consensu, & *Judicio discretivo* nihil occurrit speciale dicendum; quædam verò de Electione.

Electio definitur ab Aristotele 3. Ethic. *appetitus præcon-siliati.* Ex qua definitione sequitur hæc altera: *Acceptatio discretiva unius mediis præ alio ad finem consequendum.* Est substantialitè actus voluntatis, includens, & præsupponens actum intellectus: (*Q. 13. art. 1. o.*) quia actus, qui ab alio dirigitur, licet sit formalitè a dirigente ut a forma extrinseca, sicut imperium est forma extrinseca actus imperati, substantialitè tamen est in potentia quæ dirigitur, cum ab ea elicatur; atqui voluntas ad electionem dirigitur ab intellectu proponente objectum voluntati: ergo *Electio* est substantialitè actus voluntatis, includens, & præsupponens actum intellectus. Confirmatur: *Ob-jectum Electionis* est bonum utile, sola autem voluntas versatur circa bonum: ergo.

Observat appositè hic doctiss. Sylvius, quod, quamvis emnis actus voluntatis præsupponat actum intellectus, specialitè S. Thom. dicit hic de Electione, quod sit formalitè rationis, scilicet dirigentis, & q. 22. de verit. art. 15. quod sit voluntatis, non absolutè, sed cum ordine ad rationem; quia in Electione manifestus apparet id, quod est proprium rationis, scilicet unum alteri consilium, & præferre.

Electio non est de fine ut finis est, sed tantum de mediis. (*Ibid.* art. 3. 6.) Quia illud cadit sub electione, quod se habet ut conclusio in Syllogismo operabilium; consequitur enim, *Theol. Billuart. Pars Secunda.*

ut dictum est, iudicium practicum, seu discretivum, quod est sicut conclusio consulationis in syllogismo operativo; atqui finis in operabilibus non se habet, ut conclusio, sed ut principium: ergo. Insuper Electio, ut dixi ex Aristotele, est *appetitus præcon-siliati*; atqui non est consulatio de fine, sed de mediis: non enim medicus consultat, an infirmus sit sanandus, sed quibus remediis sit sanandus. Dixi, finis ut finis est; quia, si sumatur finis ut medium ordinatum ad alium finem, poterit de illo ut sine materialitè, & medio formalitè dari electio: sicut in spiritalibus potest dari disensus circa principia, quatenus sunt conclusiones superiorum principiorum, ut contingit in scientiis subalternis, quarum principia sunt conclusiones subalternis. (*Ibid.*)

Dices: *Electio* est acceptatio unius præ altero; atqui id potest esse circa fines sicut circa media, ut dum quis, propositis duobus finibus non subordinatis, v. gr. felicitate æterna, & voluptatibus sæculi, unum præ alio acceptat: ergo. R. N. Min. ad Prob. N. ejus suppositum; quia in casu proposito isti duo fines non proponuntur, ut habent rationem finis, sed mediolorum in ordine ad unum ultimum finem, sub communi ratione beatitudinis apprehensum; ultimus enim finis unus est tantum, ut supra dictum est: unde, ubicumquè occurrunt plures fines: inter eos potest esse electio, secundum quod ordinatur ad ultimum finem. (*Ibid.* ad 2.) *Electio* non convenit Brutis; quia electio regitur iudicio, & collatione unius præ alio, Bruta verò aguntur instinctu determinato ad unum. (*Ibid.* a. 2. o.) Neque est de medio impossibile; quia electio est de medio in ordine ad finem consequendum, impossibile autem non est consecutivum finis. (*Ib.* a. 3. o.)

§. IV. *Utrum e duobus bonis voluntas possit eligere minus, vel æquale?*

Suppono 1. quod id, quod est secundum se, & absolute minus, aut æquale bonum, imò & quod tale iudicatur iudicio speculativo, & in communi, possit prælegi; quia voluntas non est de his, quæ sunt, aut iudicantur bona secundum se, & in communi, sed de his, quæ nobis hic, & nunc, & in particulari proponuntur: unde illud *Medæ* apud Pœtam: *Vide meliora, probeque, deteriora sequor.* Suppono 2. *Voluntatem* posse eligere æquale, aut minus bonum mediatur, movendo scilicet intellectum, ut nova motiva, novas rationes inquirat, quibus restitatur de novo objectum, & convenientius, ac melius appareat.

Difficultas est igitur, an, propositis duobus bonis, non solum secundum se, & in communi æqualibus, seu inæqualibus, sed practice, & secundum ultimum dictamen, seu iudicium discretivum propositis ut talibus, possit voluntas non retractato iudicio, nec novo motivo apposito, pro sua libertate, æquale, aut minus, sic practice iudicatum, eligere? Utrumque disputatur probabiliter. Sententia negans est communior inter Thomistas, & videtur conformior nostro Auctori. Unde.

Dico: Quamvis simpliciter, & absolute voluntas pro sua libertate possit ex duobus bonis æqualibus, vel inæqualibus, æquale, vel minus eligere; id tamen facere non potest, nisi mutato iudicio practico, & proposito novo motivo quo unum magis emineat, & iudicetur hic, & nunc melius, & convenientius. Hocque sensu verum est, quod electio sit semper de meliori.

Deducitur hæc conclusio ex Auctore hic art. 6. ad 3. ubi totam rationem eligendi unum præ alio reducit ad diversam considerationem, quæ sit, ut unum præemineat, & sic flectat voluntatem, his verbis: *Nihil prohibet, si aliqua duo æqualia proponantur secundum unam considerationem, quin circa alterum consideretur aliqua conditio, per quam emineat, & magis flectatur voluntas in ipsum, quam in aliud.*

Prob. *Voluntas* non fertur in aliquod bonum, nisi trahatur, & alliciat ad mobile, & motio boni in voluntatem est metaphorica, scilicet trahendo, alliciendo: ergo non potest ferri in unum præ alio, nisi ab illo alliciat, & attrahatur præ alio. Subsumo; atqui, quod unum trahat, & alliciat præ alio, non potest esse, nisi quia præ alio iudicatur convenientius, & bonum; sola enim convenientia, seu bonitas proposita per intellectum est motiva voluntatis: ergo voluntas non potest ex duobus minus, aut æquale eligere, nisi iudicetur practice melius, & convenientius.

Confirmatur: *Voluntas* non potest ex duobus bonis propositis unum præ alio eligere, nisi intellectus iudicet esse præeligendum; est enim voluntas, ut jam toties diximus, potentia cæca sequens dictamen rationis, & tendens in objectum, prout ipsi ab intellectu proponitur; atqui intellectus non potest iudicare, unum e duobus esse præeligendum, nisi in quantum iudicat melius, & convenientius, quia tota ratio eligibilitatis est bonitas, & convenientia; & sicut non posset iudicare esse ab-